

ZE SOCIALISTICKÝCH ARMÁD

Vědecké informace v socialistických armádách

Ministr národní obrany rozhodl rozkazem č. 011 ze dne 2. prosince 1959 vybudovat soustavu oborových středisek vědeckých informací v armádě. Jednotlivá pracoviště soustavy vědeckých informací v armádě dosáhla za 10 let své činnosti řady úspěchů jak při budování informačních fondů, tak i při zabezpečování toku vědeckých informací. Na druhé straně se však v činnosti těchto pracovišť i celé soustavy projevuje řada vážných nedostatků. Při bližším zkoumání celé soustavy pracovišť vědeckých informací v armádě nelze nepostřehnout, že jejím nejslabším článkem je vojenskovědecká informace, že jejím nejslabším článkem je Vojenskovědecké informační středisko ČSLA.

Činnost a zejména organizace pracovišť vědeckých informací v armádě jsou středem pozornosti již několik let. Staly se předmětem jednání konference o velení v březnu 1965, značnou pozornost jim věnovala komise zřízená podle RMNO č. 09/1966, jejich řešení má přispět vědecký úkol ShÚ-14, jmenovitě pak jeho část ShÚ-14-2. Některé problémy organizace a činnosti pracovišť vědeckých informací v armádě se již objevily na stránkách vojenského odborného tisku.

V této stati chci informovat čtenáře o organizaci a činnosti vědeckých informací v socialistických armádách. Umožní to seznámit příslušníky velitelského sboru s oblastí zájmů a činnosti těchto armád. Znalost zahraničních zkušeností není nikdy na škodu při řešení vlastních problémů. Vyžaduje to ovšem citlivý přístup jak ke zkušenostem, tak i k problémům.

* * *

V Sovětském svazu doposud neexistuje ucelená jednotná soustava pracovišť vědeckých informací pro oblast vojenské vědy. Přesto však je patrné, že vojenským vědeckým informacím Sovětský svaz věnuje již řadu let značnou pozornost. Vojenskovědecká informační činnost v Sovětském svazu se rozvíjí v současné době po několika linkách.

Jednou z nich je publikování vybraných článků a statí ze zahraničního (kapitalistického) odborného vojenského tisku. Příslušníci velitelského sboru Sovětské

Podplukovník

ing. Vladimír Kubišta, ČSc.

armády mají tak přístup k aktuálním názorům kapitalistických vojenských teoretiků i praktiků na současné problémy teorie i praxe vojenské vědy. Nositelem této vojenskovědecké informace je měsíčník „Vojennyy zarubežnik“,¹⁾ který vychází od roku 1921. Překlady, které tvoří podstatnou náplň každého čísla, však nejsou jediným informačním materiálem. Významnou část každého čísla tvoří práce sovětských odborníků, ve kterých rozebírají organizaci jednotek, útvarů i svazků kapitalistických armád, jakož i názory na způsoby vedení bojové činnosti jednotek, útvarů a svazků těchto armád. Tyto statě doplňují přehledné tabulky, fotografie zbraní a bojové techniky, schémata apod. V závěru každého čísla jsou krátké informace o různých událostech, bojové technice, zbraních apod. kapitalistických armád.

Významným vojenskovědeckým informačním pracovištěm Sovětského svazu je Leninova státní knihovna SSSR, jmenovitě pak její vojenské oddělení. Knihovna dostává (kupuje) značnou část sovětské i zahraniční vojenskovědecké periodické i neperiodické (knižní) produkce, kterou bibliograficky zpracovává. Knihovna publikuje dvě řady bibliografických záznamů.

Je to především „Vojennaja literatura — informacionno-bibliografičeskij bulleť“, který vychází každý měsíc. Postihuje sovětskou vojenskou literaturu a vojenský periodický tisk, jakož i články ostatního periodického tisku, pokud se zabývají vojenskou problematikou. Hodnota bibliografie „Vojennaja literatura“ pro našeho vědeckého i řídicího pracovníka spočívá mimo jiné i v tom, že obsahuje bibliografické údaje o materiálech, které nebyly veřejně publikovány („Prodaže nepodležit“), např. přednášky a učební pomůcky Vojenských akademií apod.

Vojenské oddělení Leninovy státní knihovny SSSR v Moskvě vydává dále informační materiál „Inostrannaja vojennaja literatura“, který vychází čtyřikrát do roka. Obsahuje krátkými anotacemi opatřené údaje o knižní i periodické literatuře, která vychází v kapitalistických zemích. Bibliografie postihuje problematiku vojenské teorie, vojenského umění, dějin válek, organizace kapitalistických armád a soudobé vojenské techniky. Ke každému číslu je připojen rejstřík předmětových hesel s odkazy na příslušné anotované zá-

znamy, abecední autorský rejstřík a přehled excerpovaných časopisů.

V posledních letech Sovětská armáda věnovala značnou pozornost vojenskotechnické informaci. Vznikl Ústřední vědeckovýzkumný ústav vojenských technických informací ministerstva obrany, který bezprostředně řídí „Ústředí vojenskotechnické informace“ na ministerstvu obrany. Ústav spolupracuje s civilní soustavou vědeckotechnických informací. Má analytickosyntetická oddělení podle druhů vojsk a vojenské techniky, oddělení informačních fondů, k nimž patří mimo jiné knihovna, vědeckometodické oddělení a polygrafická základna. Vznik a možno říci velkorysá koncepce budování tohoto ústavu ukazují, že armáda přikročila v posledních letech k vysoce promyšlenému a cílevědomému budování soustavy vojenskotechnických informací.

Za součást celé soustavy vojenskotechnických informací v Sovětské armádě lze zřejmě zcela oprávněně pokládat knihovny vysokých vojenských škol, vojenských výzkumných ústavů apod.

Cenným zdrojem informací pro zájemce o vojenskotechnickou problematiku je např. i „Knižnaja letopis“ a „Knižnaja letopis — dopolnitelnyj vypusk“, které obsahují bibliografické údaje o veškeré neperiodické literatuře, kterou vydala všechna sovětská nakladatelství.

Některé časopisy, např. „Vojennoistoričeskij žurnal“ čas od času publikují rozsáhlé bibliografie v souladu s profilem a zaměřením časopisu.

Vcelku lze konstatovat, že v Sovětském svazu v posledních letech je patrně usilovné hledání koncepce vojenskotechnické a vojenskotechnické informační činnosti, koncepce, která by sladila tradiční, desetiletě pracující prvky soustavy vojenskotechnických informací s novými, nově vznikajícími prvky a metodami vojenskotechnických informací.

— * —

Podkladem pro vybudování soustavy pracovišť vojenských vědeckých informací v Národní lidové armádě **Německé demokratické republiky** se stal rozkaz ministra národní obrany NDR č. 63/1964 a na něj navazující nařízení (směrnice) náčelníka generálního štábu pro informační a dokumentační činnost ze dne 4. dubna 1965.

V současné době existuje v armádě NDR soustava těchto pracovišť vědeckých informací:

— Ústředí Národní lidové armády Německé demokratické republiky pro in-

1) Z informačních materiálů, které vycházejí v naší armádě, lze s „Vojennym zarubežnikom“ srovnávat „Studijně informační zpravodaj — Vojenství“, který vydává Vojenskovědecké informační středisko ČSLA

formaci a dokumentaci, jemuž podléhá již další informační pracoviště;

— Německá vojenská knihovna, kterou tvoří Ústřední vojenská knihovna a všechny ostatní vojenské knihovny;

— Hlavní oddělení při patentovém úřadu;

— Oddělení předpisů MNO a další složky.

Vrcholným a také odborně metodicky řídícím pracovištěm vědeckých informací je „**Ústředí Národní lidové armády pro informaci a dokumentaci**“, které plní zejména tyto úkoly:

— zpracovává informace pro řídící pracoviště a pracovníky armády,

— buduje ústřední kartotéky pro oblast vojenské vědy, vojenské politiky a vojenské techniky,

— koordinuje, usměrňuje a kontroluje činnost ostatních článků soustavy pracovišť vědeckých informací,

— organizuje překladatelskou činnost atd.

Ústředí vydává:

— „Dokumentační službu Národní lidové armády“, a to řady Vojenská politika, Vojenská věda, Vojenská technika.

V dokumentační službě jsou anotační záznamy dokumentovaných materiálů. V informační službě jsou překlady vybraných článků ze zahraničního vojenského tisku. V jednotlivých případech tyto překlady doplňují i rešerše literárních pramenů, které se k dané problematice vztahují.

Dalším článkem soustavy pracovišť vědeckých informací je „**Vedoucí pracoviště pro vojenskou lékařskou informaci a dokumentaci**“ při vojenské lékařské fakultě university v Greifswaldu. Plní obdobné úkoly pro „Ústředí“ se speciálním zaměřením na vojenské lékařství. Pracoviště vydává také „Dokumentační službu“ a „Informační službu“ Národní lidové armády, řadu Vojenské lékařství.

„**Dokumentační střediska**“ jsou na vybraných pracovištích armády a zodpovídají za informační a dokumentační činnost ve vymezené oblasti. Jsou vybudoována při velitelství válečného loďstva, velitelství letectva a PVO, při Vojenské akademii Friedricha Engelse a při Institutu pro německé vojenské dějiny.

„Dokumentační střediska“ plní mimo jiné tyto úkoly:

— informují řídící pracovníky ve vymezené oblasti své působnosti,

— koordinují, usměrňují a kontrolují

činnost podřízených informačních středisek a informačních důvěrníků,

— dokumentují materiály, které jim k dokumentování přidělilo „Ústředí“, jakož i materiály pracovišť, při nichž byla zřízena,

— ve své působnosti zabezpečují překlady,

— veškeré informační materiály, které středisko v oblasti působnosti zpracuje, v jednom exempláři odesílá „Ústředí“.

Podstatnou část informačních materiálů, potřebnou ke své každodenní činnosti, dostávají „dokumentační střediska“ od „Ústředí“, zpravidla se zpožděním šesti týdnů.

Dokumentační středisko Vojenské akademie Friedricha Engelse proto přikročilo k vydávání tzv. rychlé informace, v níž publikuje základní bibliografické údaje o materiálech, které tyto středisko informačně nezpracovává. Katedry a vědeckí pracovníci tak obdrží základní údaje o materiálech, které by je mohly zajímat, nejméně čtyři týdny před informačními materiály z „Ústředí“.

„Informační střediska“ se zabývají převážně pasivní informační činností. Potřebné materiály dostávají od nadřízených „Dokumentačních středisek“, popřípadě z „Ústředí“. Funkci „Informačních středisek“ plní při velitelstvích okruhů, Pohraniční stráž, Posádkové velitelství Berlín, u svazků a útvarů zpravidla knihovny.

Na ministerstvu národní obrany, při všech velitelstvích, na akademii a na vojenských školách jsou při jednotlivých složkách, odděleních a katedrách jmenováni „**informační důvěrníci**“, kteří plní informační povinnosti jako jeden z důležitých služebních úkolů. Zabezpečují, aby na jejich pracovištích pronikaly vědecké informace k zájemcům a budují příslušný fond informačních materiálů.

Pozornost zasluhuje speciální orgán soustavy pracovišť vědeckých informací Národní lidové armády NDR, a to pracovní skupina pro informaci a dokumentaci, která je poradním orgánem „Ústředí“. Tvoří ji odpovědní pracovníci soustavy vědeckých informací a pracovníci velitelství druhů vojsk a správ ministerstva národní obrany. Zasedání pracovní skupiny svolává a řídí náčelník generálního štábu.

Pracovní skupina plní tyto úkoly:

— je poradním orgánem „Ústředí“ v základních otázkách vědecké informační činnosti,

— stanoví tematické oblasti, v nichž

vidí těžiště informační činnosti v určitém období,

— zabezpečuje jednotné nazírání na řešení metodických a organizačních otázek,

— je poradním orgánem při zavádění prostředků mechanizace a automatizace do vědecké informační činnosti.

V Národní lidové armádě NDR byla tedy v uplynulých letech vybudována promyšlená soustava pracovišť vědeckých informací, probíhá v ní promyšlená, cílevědomá vědecká informační činnost.

Druhou významnou složkou soustavy pracovišť vědeckých informací v armádě NDR tvoří knihovny, které u některých velitelství plní funkci informačních pracovišť.

Vcelku však v Národní lidové armádě NDR platí zásada důsledného oddělení knihovnické činnosti od činnosti informační na straně jedné a zásada úzké spolupráce knihoven a informačních pracovišť na straně druhé. Hlavním smyslem přísně vymezené spolupráce je úsilí zabránit všem duplicitám v informační činnosti.

— * —

V armádě **Polské lidové republiky** je doposud hlavním nositelem vojenské vědecké informace soustava vědeckých a odborných knihoven, v níž vedoucí místo zaujímá **Centralna Biblioteka Wojskowa**. V současné době má tato knihovna ve

svých fondech kolem 230 000 svazků. Fond se ročně zvyšuje v průměru o 15 000 svazků. Hlavním informačním materiálem knihovny je „Komunikat bibliograficzny“.

Je patrné, že v posledních letech již nepovažuje ani polská armáda svou bibliografickou činnost za zcela postačující. Proto věnuje velkou pozornost výstavbě soustavy pracovišť vědeckých informací. Z diskuse, která v poslední době v polské armádě probíhá, vyplývá, že polští pracovníci pokládají za hlavního organizátora a nositele vojenskovědecké informační činnosti v armádě vojenskovědecké informační středisko.

— * —

Organizátorem vojenské vědecké informační činnosti v **maďarské armádě** je 1. správa GŠ — vědecké oddělení s vědeckou knihovnou generálního štábu. Hlavním organizátorem a nositelem vědecké informační činnosti je **Vědecká knihovna Generálního štábu** společně s dokumentační skupinou vědeckého oddělení Generálního štábu. Tato dvě informační pracoviště vyvíjejí poměrně rozsáhlou informačně publikační činnost. Vydávají bibliografické materiály a překlady, ve vojenskodokumentačním bulletinu publikují dokumentační záznamy. V poměrně značné míře vědecká informační činnost využívá vojenské odborné časopisy.

Závěry:

1. **Rozhodující úlohu** v organizování a řízení vědecké informace v armádách socialistických států má **generální štáb**.

2. Soustava pracovišť vědeckých informací v těchto armádách je nesporně dosti různorodá. Přesto však vystupují velmi výrazně dva články této soustavy:

— **ústřední vojenská knihovna**, popřípadě jako knihovna Generálního štábu,

— **vojenskovědecké informační středisko** v té či oné podobě.

3. Velmi jednoduchá struktura řídících orgánů.

Výstavba pracovišť vědeckých informací i jejich činnost v socialistických armádách má řadu specifických stránek, které vyplývají z konkrétních podmínek i z tradic těchto armád. Přesto mnohé z těchto zkušeností by bylo možné vhodným způsobem aplikovat i v naší armádě.